

المملكة العربية السعودية
وزارة التعليم العالي
جامعة أم القرى - مكة المكرمة
كلية الشريعة والدراسات الإسلامية
قسم الدراسات العليا التاريخية والحضارية

عثمان بن عبد الرحمن المضايفي ودوره في الدولة السعودية الأولى رسالة مقدمة لنيل درجة الماجستير في التاريخ الحديث

إعداد الباحثة
لطيفة بنت مطلق العدواني

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

المقدمة

المقدمة

المقدمة:

.

...

:

..

.

..

.

...

..

.

/

..

..

.

..

.

..

..

.

)

:

(

.

..

.

.

.

.

..

.

[

]

:

.

[]

[]

..

..

[]

..

.

.

.

..

.

.

التمهيد

ظهور الدولة السعودية الأولى كقوة سياسية في قلب الجزيرة
العربية.

أثر الدعوة الإصلاحية في أقاليم الجزيرة العربية.

١ - ظهور الدولة السعودية الأولى كقوة سياسية في قلب الجزيرة العربية:

()

()

- .
- .
- .
- .
- .

()

()

(/) : ()

(/). : ()

. () : ()

: : : () ()

.)

./

()

.

.)

()

.)

()

.

.) (/ .) .

. ()

. (.) :

. (/) :

. (/) :

. () :

. () :

. : :

.

.

.

/

()

.

()

()

()

:

()

-

..

:

:

.

(

)

()

:

.

/

()

.

:

.

()

:

.

.

(

.)

()

()

“ ” ()

- () ..

/

()
()

()

. : ()

- : ()

. ()

: : ()

. (.) :() ()

. : ()

()

()

()

()

:

.

-

:

-

.

:

./

-

()

:

()

=

":

:

()

"

.)

:

:

.

(

:

.

:

()

.

:

()

()

()

:

"

()

()

()

/

.

. : ()

. (.) : ()

. : ()

. : ()

. (/) : ()

()

()

()

()

()

()

(/) : ()

: ()

: . : ()

(/) : ()

: ()

: . : ()

()

()

.

()

..

()

.

()

()

()

.

)

. : ()

. : ()

(/

. : ()

: : : ()

. : ()

. : ()

. : ()

. : ()

()

.

()

()

()

()

()

()

(.) : ()

.

: ()

(.) : ()

(/) : ()

.

(/) / : ()

.

: ()

.) : ()

(/

()

()

()

.

/

/

()

.

/

()

. : ()

. : ()

) : ()

. (/

. : ()

.) : ()

. (

()

()

. - / -

() /

.
()

()

()

.

.

()

()

.

.

: ()

: ()

: ()

: ()

: ()

: ()

: ()

: ()

()

()

:

"

" :

()

()

.

:

:

.

:

()

)

:

()

.

(

.

:

()

.

(/

)

:

()

()

()

/

()

()

.

()

.

. : ()

. : ()

. : ()

. : ()

. : ()

()

()

/

/

()

()

()

/

:
) (

)

:

(/

:

()

:

()

:

:

()

:

()

:

()

()

() /

:

-

-

-

()

()

()

: ()

()

(/) - :

()

: ()

()

()

() /

()

()

/

()

()

/

. : ()

.. : ()

. : ()

. : : : ()

. : ()

()

:

)

:

(/

. : ()

()

()

()

()

()

()

/

: ()

: ()

: ()

: ()

: ()

: ()

()

()

()

/

()

()

٢ - أثر الدعوة الإصلاحية في أقاليم الجزيرة العربية:

()

() :

() :

() :

() :

() :

() :

()

[]

()

.

.

.

()

()

()

()

()

.

.

)

:

:

()

(/

. : ()

. : ()

. : ()

. : ()

. : ()

()

()

()

- / -

()

()

.)

: ()

(/

: ()

/

/

(: .)

: ()

)

: ()

(/

: ()

/

()

:

-

-

-

()

/

()

: ()

: ()

: ()

()

()

()

()

()

()

.

. : ()

-) : ()

. (.) .(

. : ()

. (/ .) : ()

.) - : ()

. (

. : ()

()

()

()

()

الفصل الأول : الأوضاع السياسية في

الحجاز في أوائل القرن الثالث عشر الهجري

- أ - أهمية الحجاز واهتمام الدولة السعودية به
- ب - ولاية الشريف غالب وعلاقته بالدولة السعودية الأولى
- ج - مواقف الشريف غالب بن مساعد المتناقضة وانعكاساتها على الأحداث.

()

()

()

()

أ - أهمية الحجاز وانتماء الدولة السعودية به :

()

"

.

..

()

()

":

.

()

: :

(124)

(. .)

: (125)

(/) : (126)

. : (127)

. ()

. ()

. ()

.

.

. ()

) : : (128)

. (/

. : (129)

() (130)

.).

-

. (.

. : (131)

()

()

()

()

()

: (132)

: () (- / -) : (133)

(/ . .) (-) : (134)

- - - - : (135)

- - - - : -

. /

(.) : (136)

()

()

.

":

/

()"

() ()

()

.

: (137)

: : (138)

.

: - / - (139)

()

: (140)

: : (141)

(.)

() : /

:

.()

:

.()

-

-

.

-

.

-

.

.()

.(/): (142)

. : : (143)

. : (144)

.

/

. ()

/

()

. ()

. ()

. : (145)

/ (146)

: : . / /

: (147)

- - (148)

()

:

/

()

()

()

.

()

.

.

)

:

:

.

(

(/

)

:

(149)

:

:

(150)

:()

(151)

..

..

.. ":

()"

:

}:

:

{

.(:)

"

":

:

()

:

:

:

: .

(. .)

:

(152)

(/)

"

(153)

: "

()

:

:

:

.

:

()

()

()

:

()

: (154)

: (155)

(156)

) ()

(

: (157)

(158)

()

()

()

()

.

()

/

()

/

. : (159)

. : (160)

. : (161)

. : (162)

. : (163)

. () : (164)

/

.

. ()

/

. ()

()

. ()

/

:

:

/

"

. ()

. : (165)

. : (166)

. : (167)

. : (168)

. : (169)

() -

()

.

.

.

()

()

/

/

()

. /

:	(170)
:	(171)
:	: (172)
:	(173)
:	(174)

)

(

()

()

.

. : (175)

. : (176)

ب - ولاية الشريف غالب وعلاقته بالدولة السعودية الأولى .

() /

/

()

()

()

: (177)

(178)

: (/)

: :) :

: (

: (179)

: (180)

/

()

()

()

()

: :

:

: (181)

: (182)

): : (183)

: "(

. : :

(184)

= = - -):

. : : "(

()

"

"

" :

"

()

()

()

()

: (185)

: (186)

: : (187)

: (188)

: (189)

:

-

()

()

-

()

/

()

()

/

()

:

(190)

:

(191)

:

(192)

:

(193)

:

(194)

:

:

()

()

()

.

()

: (195)

()

: :

: (196)

: (197)

: (198)

()

/

()

()

/

()

()

()

()

()

(199)

: : .
: : :

(200)

: :
: :

(201)

(202)

(203)

(204)

(205)

(/

)

(206)

()

:

:

()

()

()

/

·
:

/

(207)

(/)

)

:

(208)

:

(209)

:

(210)

()

":

:

/

()"

"

"

.

/

.

.

()

()

:

(211)

:

(212)

- - /

- / -

-

(213)

-

)

:

(214)

(/

:

()

:

()

()

/

()

: (215)

: (216)

.) : (217)

. ((218)

(218)

/

)

: : .

(/

()

()

()

()

()

()

: (219)

: : : (220)

. : : (221)

: (222)

. : : (223)

. : (224)

()

.

()

()

()

()

()

()

/

.	.	:	(225)
.	.	:	(226)
.	:	:	(227)
.	:	:	(228)
.	.	:	(229)
.	.	:	(230)
.	.	:	(231)

() .

() .

/

() .

. /

() .

"

. : (232)

. : (233)

: (234)

==

.

.

.

:

.

:

(235)

:

:

()

()

() ()

()

/ - /
/

/

()

: (236)

: (237)

: (238)

: (239)

- - - : (240)

/

()

()

/

()

()

()

: (241)

: (242)

: (243)

":

:

:

:

:"

()

: (244)

. /
()

() ()
()

:	(245)
:	(246)
:	(247)
:	(248)

ج - مواقف الشريف غالب بن مساعد المتناقضة وانعكاساتها على الأحداث:

()

()

()

()

()

()

/

/

/

()

: (249)

. (. .) : (250)

. : (251)

. : (252)

(253)

:

:

. : (254)

. : (255)

()

()

. /

-:

-

-

-

()

-

:

()

. /

()

(256)

(257)

(258)

(259)

(260)

(/)

.) / :

/

()

()

/

"

"()

:

-

:

(

. : ()

:

:

(261)

-

- / -

-

:

(262)

.

.

-

:

(263)

()

()

-

-

()

()

: (264)

- (265)

- : .

) - / - **B** -

. / - -(

: (266)

. - - : .

(267)

- (/) .

:

()

/

()

.

-

.

.

/

()

.

(/ -)

: (268)

. /

() : (269)

().

. : (270)

()

. / ()

":

. / ()

()

()

: (271)

) : : : .

(/ : (272)

. : (273)

. - : (274)

. : (275)

:

()

()

()

/

()

/

/

/

. /

"

: (276)

: (277)

: (278)

- / - **B** - - (279)

. / - -

()

()"

()

()

()

()

-:

" (280)

:

"

(281)

-/ /

(282)

/

(283)

(284)

(285)

-

()

-

() - / -

()

()

-

() () .

.	.	:	(286)
.	.	:	(287)
.	.	:	(288)
.	.	:	(289)
.	.	:	(290)

الفصل الثاني

بروز عثمان المضايفي في ميدان الأحداث

.

-

.

:

-

.

-

-

.

()

()

/

()

()

()

(/)

: (294)

: (295)

: (296)

: (297)

: - : . . . :

.

:

()

()

()

() /

: (298)

: (299)

(300)

: :

:

: (301)

(.)

:

(302)

()

()

.. () "

"

" :

()"

:

..

..

"

()

) ()

: (303)

(/

: (304)

- B - (305)

- B - (306)

:

"

":

."

":

()

()

()

/

:

()

:

()

:

: (307)

: (308)

: : (309)

()

()

()

"

"

()

:

()

:

()

: (310)

: : : : (311)

) (- / -) : (312)

(/ : (313)

: (314)

: : (315)

()

·
:

:

()

:

()

":

"()

()

: (316)

- - / - B - (317)

-

-

/

(318)

-

B (319)

()

()

/ - -
/

()

()

()

:

-	B	(320)
	:	(321)
	:	(322)
	:	(323)
	:	(324)

()

()

: (325)

: (326)

ب- عثمان بن عبد الرحمن المضايقي: نشأته وحياته:

()

/

()

- -

" "

()

()

:

: (327)

() - : (328)

(: (329)

: ()

: / /

) : (330)

(

()

:

:

()

()

-

()

()

()

()"

(331)

(332)

-

-

/

()

-

:

:

(- -)

:

(333)

:

(334)

()

-

-

)

:

:

(

:

(

)

:

(335)

()

:

(336)

(

-

(

)

:

(337)

()

:

:

()

-

:

()

()

()

()

()

:

()

/

(338)

:

(339)

(

-

()

:

(340)

(

)

:

(341)

:

(342)

- - - -

(343)

(

/

()

:

(344)

:

(344)

. () () { }

:

. ()

. ()

()

. ()

. ()

: (/) :

(345)

. (/)

(346)

. :

(347)

. :

(348)

. :

(349)

/ .) :

(350)

. (:

(351)

()

()

:

:

:

()

:

:

:

:

() ()

/

:

)

/

(352)

(

)

:

:

(

()

)

:

(353)

(354)

()

)

:

:

(355)

(356)

()

()

()

()

() ..

()

: (357)

: :

: (358)

: (359)

: (360)

: (361)

(362)

: : . :

: :

()

()

()

.

()

()

..

..

()

: (363)

: (364)

(365)

:

:

//

:

(366)

//

:

() /

: (367)

(

()

() ()

:

()

(368)

: (369)

: (370)

()

/
()

()

: (371)

: (372)

() :

: (373)

ج- علاقة عثمان المضايفي بالشريف غالب:

()

— — — —
— ()
() ()

: (374)

(375)

: (376)

: :

: (377)

()

/

()

()

()

/

/

: (378)

(379)

: () : : (380)

: : ..

..

: (381)

()

()

()

/

()

()

()

:

(382)

:

(383)

:

(384)

:

(385)

:

:

:

:

:

(386)

()

()

"

()

"

-:

...

:

: (387)

/ /

: (388)

: (389)

— —

.

.

.

.

.

.

.

()

.

()

.

()

) ()

(

()

: (390)

(391)

.) /

: (392)

(

() /

.

:

.

.

.

.

. /

/

()

:

. /

.

.

()

.

. : (393)

(/). : (394)

. : (395)

د - الأسباب التي أدت إلى دخول المضايفي تحت لواء الدعوة الإصلاحية:

/

:

()

-

-

-

-

-

/

-

وهم في ذلك قد انقسموا إلى فريقين :

:

()
:

"

()"

/

"

"
"
"

() : (398)

() :

(399)

()"

:

" ..

()

:

" ..

()"

()

" :

"

()

: (400)

: (401)

: (402)

: (403)

: (404)

:

()

":

() ..

.

-

-

()

-

-

.

: (405)

: (406)

: (407)

()

-

-

/

:

-

-

()

..

-

-

:

:

:

:

- - /

-

-

(408)

/

-

.

:

(409)

..

·
—

()

:

"

()"

" :

() ..

·

" :

()

(410)

(411)

(412)

(413)

()

.()

:

":

.()

:

-

-

":

()

.() ..

:

-

.()

. : (414)

. : (415)

: (416)

: (417)

()

-

:

-

-

-

:

()

:

/

:

/

”：

()

— —

()

()

()

： (419)

： (420)

()： (421)

： (422)

：

()

()

:

()

()

()

: (423)

(424)

: (425)

: (426)

: (427)

: :

“ ”

()

”

()”

”

()”

()

()

： (428)

· (/)

-) : (429)

· (/) / /

() : (430)

() ()

" "

..

.

.

.

:

الفصل الثالث

انضمام المضايفي للجانب السعودي

-
-
-
-

أ - مقابلة عثمان المضايفي للإمام عبد العزيز بن محمد وأبعادهما :

()

/

()

()

-

-

()

()

..

(432)

:

-

:: /

:

:

(433)

/

-

:

(434)

:

(435)

. HH.3771

(436)

()

:

-

-

:

()

:

:

()

()

()

()

-

-

:

:

:

:

(437)

:

:

.

:

:

(438)

:

(439)

:

(440)

:

:

(441)

)"

"

:

(442)

(/

)

()

() (

:

:

()

"

:

()"

()

"

:

() ..

"

:

()

()

/

(443)

:

(444)

:

(445)

:

(446)

:

(447)

:

(448)

() "

" :

:

()

:

-

. ..

:

-

()

.

.	:	(449)
.	:	(450)
:	:	(451)

()

()

/

()

()

: (452)

) / / .

(/

. : (453)

. : (454)

. : (455)

()

()

()

()

.)

: (456)

(

: (457)

: (458)

: (459)

)

:

)

(

/

()

()

:

:

:

()

:

()

:

"

..

"

..

(460)

(461)

(462)

(463)

()

()

:

()

":

()

()

.

. : (467)

. : (468)

. : (469)

. : (470)

: : . : (471)

(/ (.)

. :

. : :

()

:

:

:

:

:

() ..

..

.

.

:

:

(472)

:

(473)

ب - أثر انضمام عثمان المضايقي على موازين القوى:

() .

() .

() .

() .

() .

() .

() .

_____ : (474)

_____ : (475)

(476)

_____ : (477)

_____ : (478)

_____ : (479)

()

الحمد لله

()

.()

()

.

()

()

_____ : ()

() " : ()

() ." ...

. : ()

:

.

.()

()

.() /

.()

.

.()

." "

:	()
:	()
:	()
:	()
:	()

()

.

.

()

()

()

()

.

":

:

()"

—

.

—

.

—

: ()

: ()

()

: ()

: ()

()

()

()

()

()

/

()

: ()

: ()

: ()

: ()

: : : ()

()

()

()

()

()

()

: ()

: ()

()

: :

: :

: : : : : ()

) : :

(: ()

:

()

()

()

()

()

()

()

.

: ()

: ()

: ()

: ()

: ()

: ()

()

()

)

()

()

(

()

()

()

()

()

()

/

: ()

: ()

: : .

: ()

: ()

: ()

: ()

: ()

: : : : : ()

: ()

: ()

" ()

()

()

/

()

() :

أولاً :

" :

()"

ثانياً :

()

- / -

/

()

()

()

()

()

()

()

ثالثاً:

()

()

()

()

:

: ()

: ()

: ()

: ()

:

/

.. :

()

:

:

.. :

()

.

-

()

()

/

()

.

.

.

.

.

.

:

:

()

:

()

:

()

()

ج- استعانة الشريف غالب بالدولة العثمانية ونتائج ذلك:

/

()

- -

/

-

()

()

:

- / - - ()

/

- -

()

()

/

()

()

() " : /

_____ : ()

/ / ()

- / - // - :

/ - : ()

:/ ()

: :

/

...

...

."

()

/

()

()

.

-

-

-

-

-

/

-

-

()

. /

()

()

.

.

:

:

()

:

()

()

"

()

()"

/

()

()

-

- / -

-

()

. /

()

/

()

. /

-

()

:

()

:

()

()

()

/

()

()

_____ ()

(/ /)

"

: :

.)

:

:

:

(/

(

:

(

(.)

)

:

:

. (

()

-

-

- /

-

-

()

)

()

/

/

-

- /

-

B

-

:

()

.

()
()

:

()

()

.

- - / - ()

/ ()

- - / - :

/

/ :

()

- /

()

()

()

/

/

()

()

()

()

()

()

()

- - /

- B -

/ / -

-

/ / : - / - B

()

"

":

...

()

/

()

()

. / / - - / - **B** ()

- / - - ()

. /

- / - - ()

":

— () —

()

()

()

/

)

— - / - ()

- / . ()

- / - ()

/ -

- / - - ()

()

(

/

()

/

()

.

.

)

(

/

()

()

: ()

- - - - / - - - - ()

. / ()

()

()

- - /

-

: :

/

-

()

.

()

.

":

()

"

:

)

()

(

()

()

()

:

:

()

- /

-

()

/

-

/

()

- - /

-

-

()

·
()

()

·

()

()

·

· / -
- - / - - ()

·
": - ()

· " :
- - - / - ()

: . /

·

:

()

.

()

(د) مواقف عثمان المضايفي لخدمة الدعوة الإصلاحية والدولة السعودية الأولى :

.

:

() .

.

.

.

() .

() .

: ()

: ()

: : ()

"

.

"

()

.

()

()

()

()

.

()

.

.

.

()

: ()

: ()

: ()

: ()

: ()

//

: : .

//

: : ()

()

— —

()

() /

()

:

()

()

: ()

: ()

: ()

: ()

: ()

: ()

.

.

()

()

()

()

()

()

: ()

: : ()

: ()

: ()

()

: : .

() (- / -)

: ()

()

()

()

()

/

()

()

()

_____ : ()

: ()

) ()

"

"

: . : : .(

()

: ()

: : : ()

: ()

()

()

()

"

/

()

: :

: : ()

()

: ()
()

: :

: :

()

:

/

: :

()

/

:

(/

: :
()

:
(-)

/

()" "

()

()

()

()

/

()

()

:

:

/

:

:

:

:

()

:

()

:

()

:

:

()

:

()

:

:

:

()

()

:

:

()

()
()

()

/

()

/

()

()

)

:

:

:

:

.

(

:

:

:

()

()

()

()

()

()

!

()

()

()

()

()

()

· : : : ()

· : : : ()

· : : ()

/ : : : ()

: : : ()

· : : : ()

· : : ()

() /

() / ()
() ()

.

()

/ /
()

()

: ()

: : . :
:
:
: : : : . : ()
:
: : : : : : : ()
:
:
:
:
:
: ()

()

()

:

()

()

()

—

—

/

()

()

/

/

:

()

/

:

()

/

:

()

:

()

:

()

:

()

:

:

:

()

:

:

()

()

()

()

.

.

()

.

() /

()

/

: ()

() :

.

.

() :

.

: ()

: :

: / : ()

.

: ()

.

: ()

() () ()
() /

()

()

()

: : . : ()
: : ()
: ()

: :)
: : . (..
: : .. (.).
: : ()

: : :
: : :
: () / : ()
: - /

: :
: : / ()
: : :
: : ()
: : ()

/ ()

()

/

()

/

()

:

()

()

()

()

()

()

":

.....

...

()"

:

.

:

"

"

:

"

"

—

()

—

()() ..

— — /

—

—

()

/

/

— — /

—

—

()

.

()

()

()

/

/

()

()

()

()

()

()

()

()

()

()

()

()

()

()

()

()

()

:

:

.

()

()

()

.

()

: :

: : . : ()

. / - - ()

. / - - :

. / - - :

الفصل الرابع

ضم الحجاز ومصير المضايقي

.

-

-

.

-

.

-

.

-

أ - العوامل التي ساعدت الدولة السعودية الأولى في ضم الحجاز :

.

:

:

:

()

()

()

()

:

.

.

:

:

==

:

()

:

.

:

()

()

()

()

.

:

.

:

-

-

:

.

:

:

.

.

:

()

:

()

)(- / -)

:

()

() /

()

()

.

...

:

:

()

()

()

]

()

[

.

:

()

.

:

()

.

:

()

(/

).

:

()

.

:

()

.

:

()

)

.

:

()

.

(

" ()

()"

()

":

()"

())

()

()

(

()

).

(

.

-

- /

: ()

: ()

: ()

: ()

: ()

: ()

- ()

: ()

()

()

-

-

:

:

-

-

..

()

-

-

()

:

()

.. - /

:

()

.(

).

:

()

/

()

/

:

:

. /

()

()

()

()

/
()

()

:

:

: ()

: ()

: ()

- / : ()

: ()

: ()

/ .

()

()

/

.()

/

.()

.	:	()
.	:	()
.	:	()
.	:	:
- - /	:	()
.	/	

:

/

()

()

()

:

()

:

:

.

/

- - /

. /

: ()

: ()

()

: ()

()

()

()

:

:

()

/

()

- /

: ()

. /

: : ()

: ()

- /

: ()

. /

- - /

: ()

/

.

()

:

:

:

()

/

()

:

/

()

()

- /

_____ ()

.

: ()

. : ()

:

() / ()

()

() /

() (-)

/

()

()

()	:	:
:	:	() (732)
	:	()
	:	()
	:	()
	:	()

()

/

. /

()

ب - النجم الدينى والعسكرى للدولة السعودىة فى الحجاز :

()

()

()

()

()

()

()

()

()

()

()

()

()

()

:

()

()

· : ()

: ()

: /

· : : ...

/ / ()

/ /

· " ":

(-) :

· ()

· : ()

· : ()

()

... ()

/

()

()

()

/

()

:

()

.

:

:

.

:

()

.

:

()

.

(/)

.

)

:

()

.

()

)

.

:

:

()

.

:

()

"

"

()"

()

()

()

()

- - /

_____ : ()

(/ .).

. - : ()

. : ()

. () : ()

- - " :

. : . " : ()

. : ()

· /

()

()

()

/

()

()

- - /

_____ : ()

· /

: ()

· : ()

· 樂 : 樂 : ()

: :

: ()

() ()

:

—

()

()

—

—

.....

—

()

—

()

()

—

: ()

: :

(/)

: ()

: ()

()

— — /

:

:

· /

: ()

: ()

()

—

()

/

()

()

/

—

()

—

: ()

: ()

: ()

: ()

: ()

/

()

/

:

()

/

ج - المواجهة العثمانية السعودية والقبض على المضايقي:

(- - -)

/

()

()

()

()

()

()

: ()

() :

(- / -) :

(/ / . :

.) :

(/

:

()

()

/

()

(/)

)

()

()

- - - / - - - / :
 . : :
 . : ()
 . - : ()
 . / - - :
 /) : ()
 . (: ()
 () : ()

- -

-

()
.

()-

/

()

()

: ()

. /

: : ()

: ()

: :

: =

.

: :

.)

. (

: ()

. /

)

() (

.

-

()

()

.

:

()

/

/

:

()

. /

/

-

-

-

-

()

..

:

()

. /

()

()

()

()

()

/

()

()

.

.

.

()

.

:

:

:

()

.

/

:

()

.

/

:

()

.

:

()

.

:

()

.

:

()

.

()

()

/

()

()

.

_____ : ()

. /

:

()

.

.

: .

.

: ()

: ()

. /

/

: ()

.

()

()

":

:

"

()

/

()

.

()

()

()

()

()

()

()

()

()

"

":

:

:

/

:

/

:

()

藥

:

/

()

()

()

()

"

()"

-

-

.

:

:

.

:

:

()

.

.

:

:

-

-

()

.

/

-

.

()

)

()

.(

.

:

.

:

()

.

:

:

()

()

()

(816)

(817)

.. / - - - ()

- ()

. : ()

()

()

: :

()

(818)

(819)

(820)

(822)

(821)

:

(823)

(824)

(825)

...

.

..

: ()

.

: ()

.

: ()

.

: :

.

: ()

.

: ()

.

: ()

.

: ()

:

()

/

.()

()

.()

()

.()

.()

/

.()

. /

. /

. /

. /

. /

. /

_____ : ()

: ()

. : ()

: ()

: ()

:

:

: ()

. /

:

. /

()

()

.

/

()

.

/

()

()

: ()

. /

.

:

: .

. /

:

()

.

.

:

:

()

.

()

()

/

()" "

.

()

. /

_____ : ()

. : ()

: ()

. /

. ()

. : ()

.

: :

/
.()

()

.()

.()

()

:

.()

.

. : ()

:

. /

. : ()

. : ()

. : ()

. : ()

)

. /

()

.()

/

/

.()

/

()

.

: ()

. /

. : ()

. : ()

:

. /

()

.

.

:

:

()
() ()
()

()

()

()

: ()
: (849)
: : () ()): :

:
()

) : ()
/ ()
- : : ()
.. / .

: ()
: ()
/ () :

()

()

()

()

()

()

()

()

) (- / -)

_____ : ()

(/ .

. / : ()

. : ()

: ()

() :

. : ()

. / : ()

. : ()

: ()

()

()

()

()

() /

()

()

-

-

()
.
()

()

: . ()

: :

. : :

:

()

/

:

()

. (/)

:

()

.

:

(866)

.

:

()

.

:

()

.

-

()

..

/

-

. : .

()

()

()

()

()

-

-

()

()

.

()

()

/

()

()

()

()

()

.

()

.

()

()

()

()

: ()

. : ()

. : :

. : ()

. : ()

. : ()

د - تغيير موازين القوى ووفاء الإمام سعود الكبير:

() -

/

()

:

()

()

() :

() :

)

(

/

:

:

.

/

:

:

()

.

/

:

()

()

()

()

-

()

:

()

()

-

/

()

()

/

()

-

: ()

()

-

-

:

.

/

: ()

.

/

-

-

()

()

.

:

:

: ()

/

()

()

.

.()

.()

.()

:

.

:

()

.

.

:

:

.

:

()

.

:

()

.

:

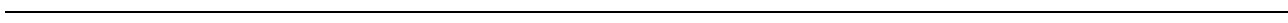
:

()

() / ()

- -

. ()

. : ()
:

() () : :

. / : ()

هـ - نهاية الدولة السعودية الأولى :

في شهر ذي القعدة عام ١٢٢٨هـ/١٨١٣م، قدم إلى الحجاز محمد علي، وكانت أولى خطواته القبض على أمير مكة الشريف غالب بن مساعد^(٨٩٩)، وفي تلك الأثناء التي كان يبذل فيها محمد علي كل جهوده لإنجاح حملته^(٩٠٠)، حالفه الحظ في هذه المرحلة من الصراع في تعجيل تحقيق الأهداف المنشودة، بوفاة الإمام سعود بن عبد العزيز في جماد الأولى ١٢٢٩هـ/ ١٨١٤م^(٩٠١)، مما أحدث تصدعاً كبيراً في جبهة آل سعود^(٩٠٢)، وتولى بعده ابنه الإمام عبد الله بن سعود، وفي عام ١٢٣٠هـ/ ١٨١٥م، جرت المعركة الحاسمة بين القوات السعودية بقيادة الأمير فيصل بن سعود وجيش محمد علي في بسل، وتمكنت قوات محمد علي من إحتلالها في ٢٨ محرم ١٢٣٠هـ/ ١٨١٥م، وقد أحدثت معركة بسل أثراً شديداً في القوة السعودية، فقد أحرزت قوات محمد علي بعدها إنتصارات سهلة ومتوالية ضد القوات السعودية، حتى نجحت في إحتلال بلدة تربة التي أخذتها معسكراً عاماً لها^(٩٠٣)، واستطاعت القوات العثمانية تحقيق عدة إنتصارات شاملة ضد الجبهة السعودية حتى نجح طوسون في الوصول إلى منطقة القصيم، وفي تلك الأثناء رجع محمد علي إلى مصر في شهر رجب من عام ١٢٣٠هـ/ ١٨١٤م^(٩٠٤)، وقيل أن سبب عودة محمد علي خشيته بسبب تطور الأوضاع في أوروبا وخاصة هروب نابليون بونابرت من منفاه وعودته لفرنسا^(٩٠٥).

وفي تلك الأثناء دارت المفاوضات بين طوسون والإمام عبد الله بن سعود على مشروع الصلح^(٩٠٦)، تم على أثرها عودة طوسون إلى مصر^(٩٠٧)، وفي سنة ١٢٣١هـ/ ١٨١٥م، وبعد

()

()

()

()

()

()

()

()

هزيمة نابليون النهائية، ألغى محمد علي كل بادرة لإقامة الصلح مع السعوديين، وبدأ الإستعداد لجولة جديدة، وذلك بتجهيز حملة جديد بقيادة إبراهيم بن محمد علي وهذا في العام ١٢٣٢هـ/ ١٨١٦م، وقد أعد لها إعداداً هائلاً من حيث العدة والعتاد والمؤن والأموال الطائلة لجذب القبائل وإغراء بعض الزعماء^(٩٠٨)، وإستمر إبراهيم باشا بعد إستقراره بالحجاز ستة أشهر يعمل على توطيد نفوذه بين العربان، وكسب ودهم، وقد نجح في جذب عدد كبير من القبائل لجانبه، وبعد ذلك بدء الزحف صوب البلاد النجدية، فتمكن من الإستيلاء على بلدة الحناكية التي أتخذها مقراً لمعسكره، ثم إتجه إلى الرس وحاصرها واستولى عليها بعد عقد الصلح مع أهلها، ونجح إبراهيم في الإستيلاء بعد ذلك على بلدة عنيزة بعد أن قام بحصارهم^(٩٠٩) ثم قصد بلدة بريدة، وأغلبية بلدان القصيم والوشم دخلوا في طاعة إبراهيم باشا^(٩١٠)، وهكذا ضاعت كل منطقة القصيم من يد آل سعود، وفي ربيع الاول عام ١٢٣٣هـ/ ١٨١٧م، سقطت بلدة شقراء في يد القوات العثمانية، والتي كانت تمثل الحصن الأخير أمامهم في طريق زحفهم نحو عاصمة آل سعود ، وكان سقوط شقراء يعني سقوط إقليم الوشم كله^(٩١١)، ثم توجه إبراهيم باشا بجيشه بعد تحقيق ذلك النصر إلى الدرعية عاصمة الدولة السعودية الأولى، فوصل إليها في تسع وعشرين خلت من شهر جمادي الأولى سنة ١٢٣٣هـ/ ١٨١٧م^(٩١٢)، وأخذت قواته بحفر الخنادق وإقامة المتاريس، أما قوات الدرعية فقد نظمت نفسها في عدة جبهات بعد أن دخلها الإمام عبد الله بن سعود، إلا أن مواقعها كانت قليلة وعتادها أقل من عتاد إبراهيم باشا^(٩١٣)، الذي ضرب الحصار على الدرعية طوال ستة أشهر تقريباً ، والمعارك دائرة بين الطرفين، وقد

()

:

()

:

()

:

()

:

()

:

()

:

()

:

أبدى السعوديون مقاومة ضارية بالرغم من عدم تكافؤ الإمكانيات والخبرات العسكرية^(٩١٤)، إلا أن طول الحصار أدى إلى قلة المؤن فيها^(٩١٥)، وهكذا بدء اليأس يدب في نفوس بعض المدافعين عن الدرعية، فترك جماعة منهم ميدان القتال متسللين إلى خارج البلدة، ورغم ما وصل إليه الوضع من سوء فإن الإمام عبد الله لم يشأ أن ينجو بنفسه ويغادر عاصمته، فانتصرت عوامل الشجاعة في نفسه - كما يقول الدكتور العثيمين على ما كانت تحتمه الجوانب السياسية الذكية والرأي السليم^(٩١٦)، فأرسل إلى إبراهيم يطلب المصالحة فأمره أن يخرج إليه فخرج إليه^(٩١٧)، فكان خروج الإمام عبد الله إلى معسكر إبراهيم باشا في ٨ ذي القعدة ١٢٣٣هـ / ١٨١٨م^(٩١٨).

وفي ١٩ محرم ١٢٣٤هـ / ١٨١٨م، سافر الإمام عبد الله بن سعود إلى اسطنبول ليلقى مصيره المحتوم^(٩١٩)، حينها وصلت الأوامر من محمد علي باشا بالجلء عن نجد في نفس العام مع الاقتصار على إحتلال الحجاز، وترحيل جميع الأفراد البارزين المتبقين من آل سعود وآل الشيخ إلى القاهرة، وجاءت التعليمات بتدمير الدرعية، فأصدر إبراهيم باشا أوامره بتدمير المدينة فأشعل رجاله النار في المباني، بادئين بقصر الإمام عبد الله والمساجد، وقطع الجنود كل أشجار النخيل في الدرعية ويذكر ابن بشر بنبرة يائسة أنهم تركوا الدرعية^(٩٢٠)، "خالية المساكن كأن لم يكن بها من قديم ساكن"^(٩٢١).

() :

() :

() :

() :

() :

() :

() :

() :

() :

() :

ومع هذا التدمير الكبير لكيان الدولة السعودية الأولى إلا أن مبادئ الدعوة السلفية كانت راسخة في نفوس أتباعها الذين عملوا على نشرها، ونجحوا في ذلك إلى حد كبير^(٩٢٢)، بدليل قيام الدولة السعودية من جديد في دور جديد وطور متجدد من خلال الدولة السعودية الثانية التي أرسى دعائمها الإمام تركي بن عبدالله بن محمد آل سعود.

الخاتمة

الخاتمة

:

—

.

—

.

—

١٤٣٥

—

.

—

.

.

.

.

.

:

()

()

()

.

.

.

المصادر والمراجع

المصادر والمراجع

:
:
-
-
-
:
:
:
:
:
:
:

()

أولاً : الوثائق العثمانية :

(H . H .) .

(H . H .) .

(H . H .) .

(H . H .) .

(H . H .) .

(H . H .) .

(H . H .) .

(H . H .) .

(H . H .) .

(H . H .) .

(H . H .) .

(H . H .) .

· - · ■
· / · · ■
· / · · ■
· / ١٢٢٣ هـ · ■
· : · ■
· / · ■
· / ١٢٢٤ هـ · ■
· · ١٢٢٤ هـ · ■
· · ١٢٢٥ هـ · ■
· · ١٢٢٦ هـ · ■
· / ١٢٢٦ هـ · ■
· / · ■
· / ١٢٢٦ هـ · ■
· / ١٢٢٦ هـ · ■
· - · ■
· - · ■
· - · ■

١٢٢٦هـ / ١٨١٢هـ .

() -

/ .

١٢٢٧هـ / .

هـ / .

هـ / .

هـ / .

/ .

/ .

/ .

/ .

/ .

/ .

/ .

.

/ .

)

/ .

(

.

. / -
()

-
-
-
-
-

. /
./

. /

■

. /

-

-

■

. /

-

■

. /

-

■

. /

-

■

.

:()

-

. - / -

■

. .

-

- / -

■

. /

- / -

■

. /

. / - - / - ■

.

- / - / - ■

. / - ■

- - / - ■

. /

. - / - ■

.

- / ■

.

- - / - ■

-

. - / - ■

) - / - **B** ■

. / - (■

- - / - **B** ■

-

. / -

- - / - ■

.

/

-		- / -	■
	.	/	
:	.	- /	■
	.	- - /	■
	.	- / -	■
	.	/	
	.	- / -	■
	.	- / -	■
	.	/	
	.	- /	■
	.	/	
	.	- / -	■
	.	/	
	.	/ -	■
	.	- /	■
	.		
-	-	- / -	■
			/
		- /	■

. /

- / -

■

. /

- - / -

■

. .

:

:

:

■

.

:

■

-

.

:

:

■

.

.

/

:

■

.

:

■

. /

:

■

.

:

■

.

.

:

■

.

■ :

■ :

.

■ :

■ : () :

:

:

رابعاً: المصادر والمراجع العربية المعربة:

■ :

■ :

■ :

■ :

()

/

■ : () :

(

■ : /

■ : /

■ :)

/

■ :

: ■

: ■

: ■

: ■

: ■

: ■

: ■

: ■

: ■

: ■

()

■

/

: ■

(/)

: ■

. /

. : ■

: : ■

. /

: . : ■

.

: ■

.(/)

: : ■

:

. -

/ : ■

.

: ■

.

: ■

.

/ : ■

. /

: ■

. /

: ■

.

: ■

.

∴ □

∴ □

∴ □

∴ □

∴ /

∴ □

∴ □

/

/

∴ □

∴ /

(-)

∴ □

∴ /

∴ □

∴ □

∴ □

(-)

∴ □

/

∴ □

∴

∴

□

/

			.	/		:		■
	.	/				:		■
.			.	/		:		■
			:			.		■
			:			:		■
			.	/		.		■
			-			:		■
						:		■
			.			.		■
	()			:		■
			.	/		.		■
			:			.		■
			.	/		:		■
						:		■
/			.			:		■
			.			.		■
			:			:		■
	.					.		■
			:			:		■

. /
 :
 . /
 :
 .
 -)
 . / (- /
 :
 .
 :
 :
 .. :
 . /
 :
 . /
 :
 .
 :
 :
 .
 :
 :
 .
 :
 . /
 :
 . /
 :
 :

()

.

:

■

.

/

/

:

■

.

/

:

■

.

:

■

.

:

■

.

:

■

:

■

.

:

:

■

/

.

:

■

.

:

■

/

:

:

■

/

.

:

■

)

/

...

/

.

: / : ... ■
 . / : ■
 : : ■
 : ■
 .(/) / / : ■
 / : ■
 . : ■
 () : : ■
 . : ■
 / : ■
 : ■
 - - : ■
 . / : () ■
 : ■
 : ■
 / : ■
 (- -) : ■
 . : ■
 : ■
 : ■
 : ■
 : ■

-)

:
(- /

:
(- / -)

: :

/ :()

:()

:

:

/

:

/

:

:

/

:

/

:

:

)

:

.(

:

:

:

:

:

:

:

:

:

//

/

//

//

/

:

//

:

//

:

:

)-

:

(/

/

:

/ .
 . /
 / -) : (- ■
 / . (- / -) : ■
 / : . / . : ■
 (- / -) : / / ■
 . / / . : :
 . / - / -
 . / - - /
 . / - /

. /

.

.

-

/

.

وثيقة رقم [١] :

.

وثيقة رقم [٢] :

وثيقة رقم [٣] :

. ()
- / :

وثيقة رقم [٤] :

وثيقة رقم [٥]

بیداری مستم و رتبه ارفع بلایه سیده طرب با اولاد سیدان لرزن و فی برباره اعان و رحمت
بیرین ایجاب وقت هلاک الیق سینه سینی دنی عیدیه ابری که راهه تکمیل نامی و شانی
در ضمن دین محوی اولاد و بی نصار آید بندد نراند مراب و عتقی جناب شیریدی و سایر اشک
و اثر اندی اولاد و ذری نامدار آنک پاک وجود اولاد اثنان و اعمار لریه حاصل اولاد کوی
بیر بهان جناب یازم بیت الحام و زیارت در فضه عزیز سیدان نام صلی الله علیه و آله

و امصابه البیام الذم ایون و غیره که ایضا که معلوم مکانه زاینده اولاد اول البیام و معین نام

باز مدون نبرد اسپه گواریه سببیم طرب مسالی مسله اولاد مرتب اولاد اسپابه
نقصان رتبه ایتمه بیسته بارکه ده هیر طریقت اهتمام وقتی راجیه وقت رتبه اولاد
اولین زان و اولاد سیدیدینی دنی بوارا قه قشیر و تحریزه اهتمام ارفع فریفته سینه
سینی پاکت مفران اسلحه کفنا اولاد سبب طرب کوی ساری ساریند نجیب افکا مفسوی
بیرهنویه نازد خدمت و صوب متار اولاد رسولان لرینه اعزام اولاد لرینه کف اطاق
و اقلان خدارچک و رحیم ده تکمیل و بیستلی و جباب حربه محرمه سن و مسد و امانت نیا
فاسد کسند اولاد خدمت و آراء لرین اخبار لریدی اصغر و افکاری لدهیست ایمنی اولاد لرین
جناب نعم الناب رسول لریدی دنی انتشار سبب خدمت اولاد فاعلام باشا خدمت لرینه محرم
بیردی خانه ده سوزان و آرد و رسول لرین محرم لیبه ناله دنی رتبه ارفعی طرب مقابله
کوی جناب محبت زما لریدی بویاد لرین نامدی لرین و مخمیر عیار و در اولاد لرین
کبیره بزرگوار و با یاد ساندن کفایت و ظاهر این کفایت نقاشیده مصافح نجایب اولاد لرین
مهاو کفیران زمانه کسب بونی خدمت ایستاد و بی بریند مسبان و اخبار محب ایسی سبب اولاد
فاط شاری اولاد لرین زان و اولاد لرین درینک عریان لرین سار کسند و بیوه کسند و کدی
خدمت و مسلمان و بی همه لرین ایضا شایان دینی و بیگه اولاد کرد و سنی این طرب لرین ارفع
و اولاد لرین بویاد اولاد لرین اعمار ظاهر کسند که بیار کسند جناب فاعله اخباری اولاد لرین اولاد لرین
استاد اولاد لرین ساریم زان و سنی و ایستاد لرین تمام سبب کسند سوار اولاد لرین بریند لرین
اولاد لرین فاعله ایتمه عیار سار لرین سنی و کس این جناب محبت زما لریدی کوی
مسبون اولاد لرین بریز لرین بریه طرب ناک بیار ساریم ایضا لرین کف اولاد لرین بعد
عبارت لرین سبب سبب جناب عیاضی بران سوز لرین اخبار لرین ایستاد لرین بیوه لرین لرین
خدار به صدف و سوز اولاد لرین شفته سبب لرین ایستاد لرین اولاد لرین سوز لرین
بیاد و سایر مادی اولاد لرین خاد اولاد لرین عثمان و مزایبی دنی حریا و سبب اولاد لرین سوز لرین

عیدیه شایان لرین اخبار لرین سبب عیار لرین لرین شایان اولاد لرین
کبیرت منزل محرم اولاد لرین معنای آخره حسن اولاد لرین معنی محاط و انق و فان سبب لرین
بیردی لرین لرین بریز لرین دنی سوز لرین سبب لرین سبب لرین سبب لرین
بیردی لرین لرین لرین دنی سوز لرین سبب لرین سبب لرین سبب لرین

وثيقة رقم [٦]:

فتح واکارای خصوصی سوسن حافظی مشایخ تحریر یافته حاصل اقامت افزونی بود که در برفه اوله اکرام و تقدیر ماحصل است و تبریکات و تحفه عثمانی بنام امیرالاعمال ایلدیز

افندی مومنتی بنی لری الیم سبکداران هرگز نشناختند ایدوک معلوم صلح تعلیمی این است اما ظاهراً حقیقتی بدیعش و انرا اوتوش اولدی و وارد مودلو کوشه

مقدار آنکه محافظت است اوله ضرر مالی علی انفا و تمامه داشت در مغرب سر کرده بی بنی لری معلوم و تعلیمی اولدی که هر یک کوه و هالیله خاصه ایله کهنه مومالیم بنی لری

اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری

اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری

اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری

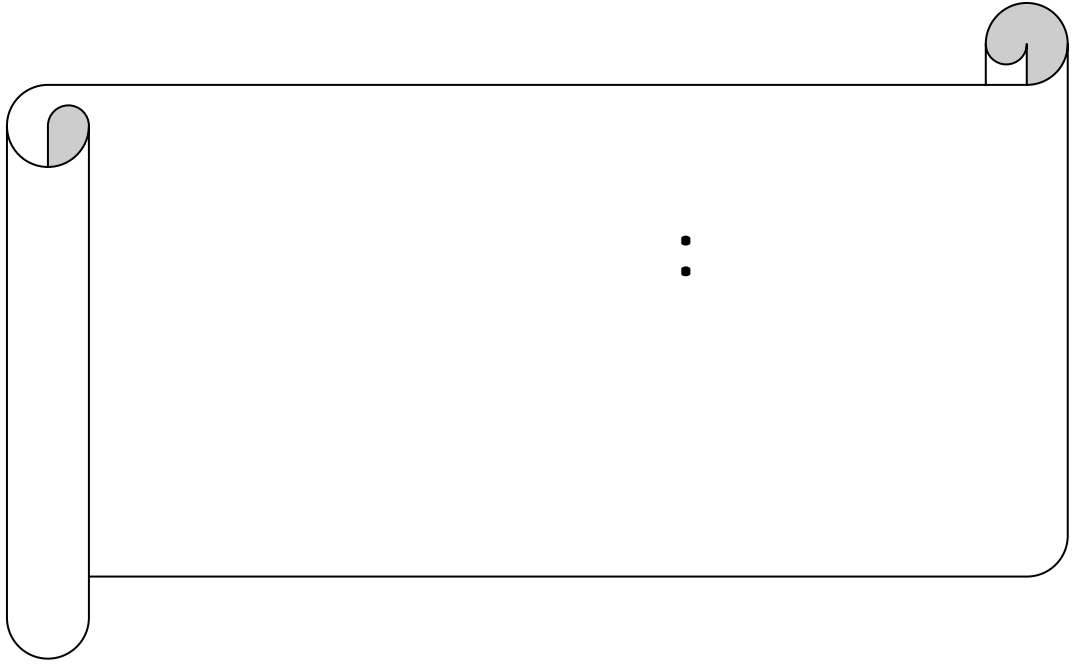
اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری

اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری

اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری

اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری

اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری اولدی که بولدی مومالیم بنی لری

()

:

()

()

:

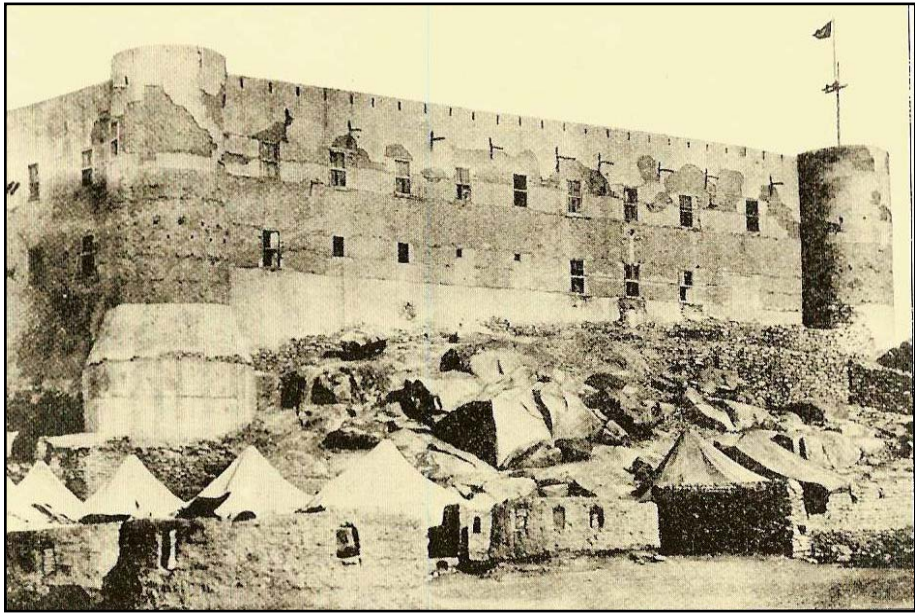

()

:

:

()

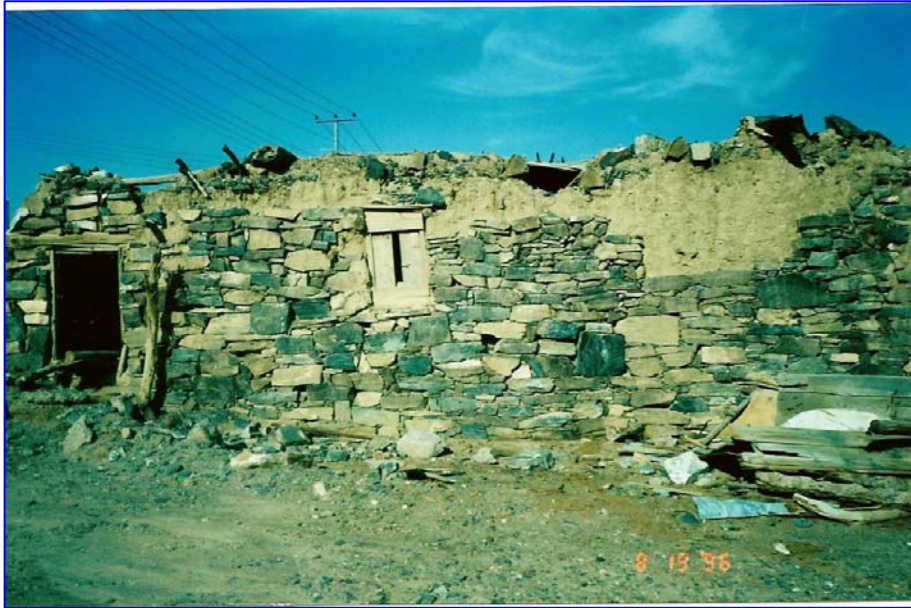
.

:

:

:

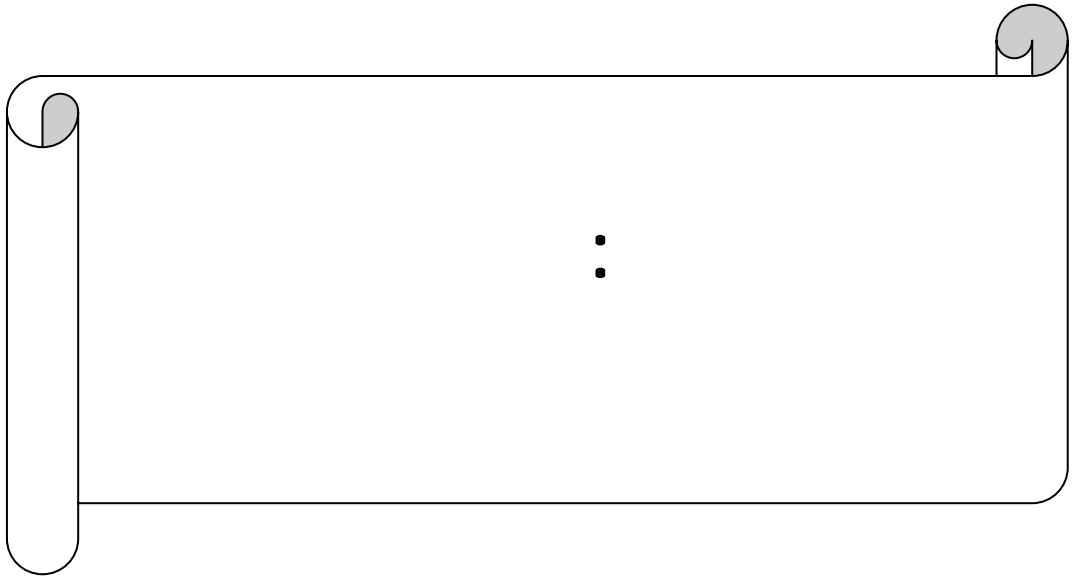

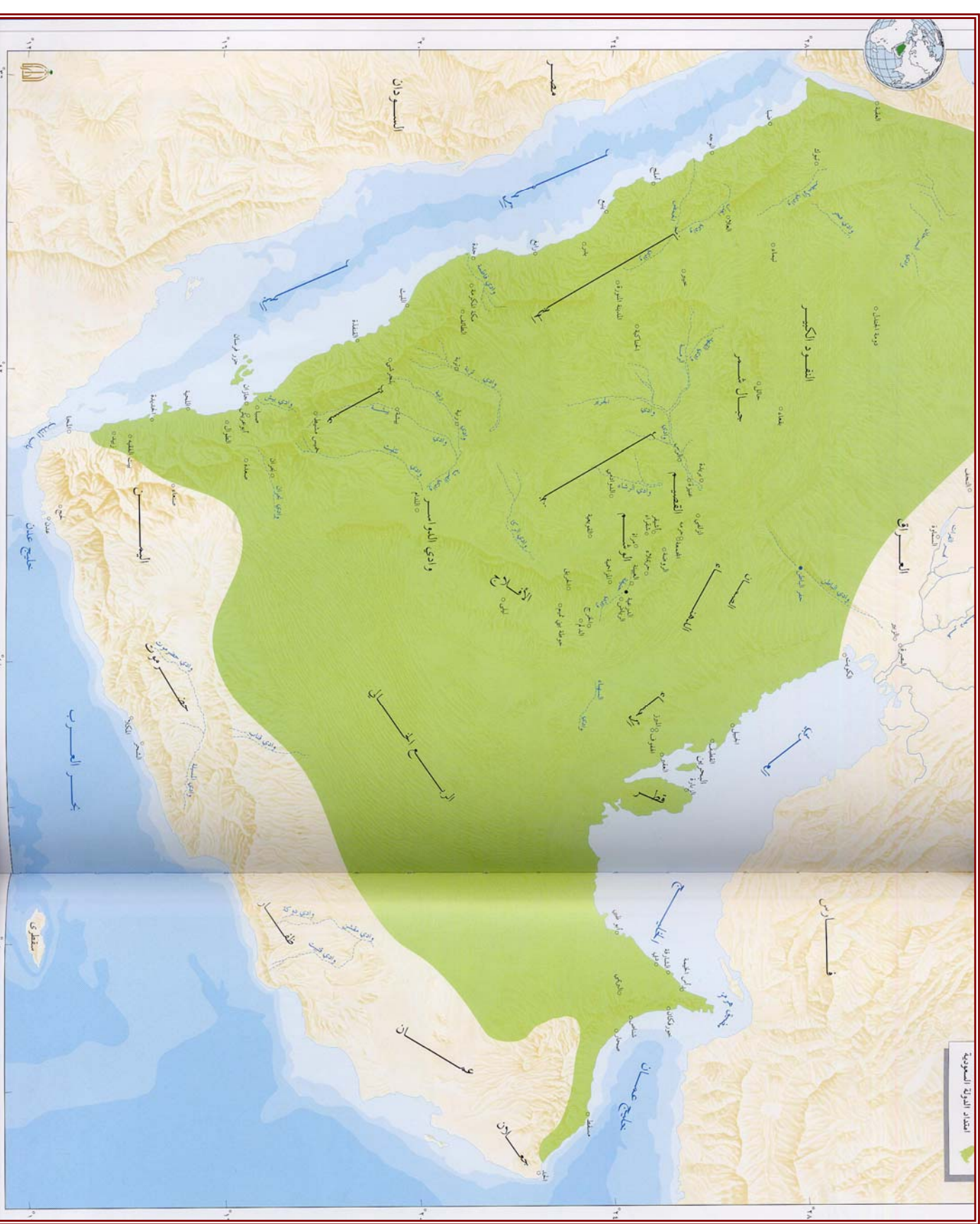
()

:

:

: (-) - -

..

المحتويات

قائمة المحتويات

الصفحة

الموضوع

.....

.....

.....

.....

الفصل الأول : الأوضاع السياسية في الحجاز في أوائل القرن الثالث عشر الهجري

.....

.....

الفصل الثاني : ظهور عثمان المضايفي على مسرح الأحداث

.....

.....

.....

...

الفصل الثالث: انضمام المضايفي للجانب السعودي

.....

.....

.....

-

-

-

-

()

()

()

()

الفصل الرابع : ضم الحجاز ومصير المضايقي

()

...

()

.....

()

.....

()

.....

()

.....

.....

.....